

ראיון עם יונה גורן תמלול נירה פנסו

נולדתי ב-1920. בית הספר העממי היה כמו... הייתי בבית ספר מונטסורי. את השיטה המציאה מריה מונטסורי שקבעה שמה שהילדים לומדים בבית ספר הם צריכים ללמוד בעצמם. זה היה חדשני אז. זה נתן לילדים המון חופש בחירה ויכולתי לבחור בעצמי מה שאני רוצה ללמוד. יש גם הרבה חסרונות, מכיוון שאני, למשל, למדתי רק את הדברים שבאמת אהבתי. זה היה בעיקר קריאה. קראתי אינסוף ספרים. לא למדתי אף פעם גיאוגרפיה כי לא אהבתי את זה. זה לא היה מובן. כשעברתי לתיכון והייתי צריכה לקבל את המקצועות שהיו שם על סדר היום אז הבנתי שלא עשיתי הרבה. בעקרון קראתי הרבה ספרים.

אחי למד בבית ספר רגיל. הוא הלך לבית ספר מסחרי כביכול. הוא רצה ללכת לכיוון ניהול כספים.

ש.: כשהגעת לתיכון הרגשת בפער?

ת.: עברנו דירה אחרי שלוש וחצי שנים והיה רחוק ללכת לבית הספר הקודם אז החלפתי לבית ספר רגיל. הורי לא יכלו לצאת מהעבודה וללוות אותי. כשהגעת לבית הספר הרגיל יצא שקראתי את כל הספרים שהילדים קיבלו, ועוד יותר הפרעתי.

ש.: באיזה גיל התחלת בית ספר רגיל 12?

ת.: 16, 15, התחיל להיות יותר קשה לי. עד אז לא עשיתי כלום בכיתה. הייתה לנו רשימת ספרים לקריאה. יום אחד קרה, שבשבת בבוקר זה היה, יצא לי ברשימה ספר דק ולא רציתי לקחת אותו הביתה כדי שלא יגמר לי, אז קראתי אותו מהר-מהר והחזרתי. המורה אמרה "אבל את זה לקחת הבוקר". השבתי שנכון אבל סיימתי לקרוא אותו". אז היא אמרה "את משקרת, לא יכול להיות שאת קראת את כל הספר. את יודעת מה היה בפנים?" אמרתי לה שתבדוק אותי. אז היא אמרה "הנה, תעמדי לפני הכיתה ותספרי להם את תוכן הספר. אני מכירה את הספר, אני אבדוק אותך". עמדתי לפני הכיתה. הייתה זו תקופה ששיקרתי. ההורים אמרו לי הרבה ששיקרתי. אבל התחלתי לספר והילדים ישבו מרותקים ורצו לשמוע עד הסוף. וכשהגיע סוף השיעור אף אחד לא רצה לקום. אמרתי שלא סיימתי עדיין לספר, ואני ממשיכה. מי שרוצה לשמוע יכול להישאר בכיתה. אז סיפרתי וסיפרתי וסיפרתי עד הסוף, היא שאלה אותי עוד כמה שאלות ובסוף מה שעניתי היה נכון. היא הצטרפה לתת לי ספר אחר. זה אף פעם לא שכחתי. שהעמידו אותי לפני כל הכיתה להוכיח שלא שיקרתי. זו הייתה פעם ראשונה שעמדתי לפני הכיתה כדי להוכיח שאני לא משקרת ואני יודעת מה כתוב בספרים. אני קראתי נורא מהר. כל מה שקראתי נקלט ולא היה לי קשה לעמוד שם ולספר.

ש.: למה אמרת ששיקרת הרבה באותה תקופה? חלק מגיל ההתבגרות?

ת.: אני לא יודעת למה. היה לי המון דמיון אז אם לא היה מתקבל על דעתם שקראתי את זה הם אמרו ששיקרתי. אני לא ממש שיקרתי. האמנתי לזה. הייתי מאוד קטנה תמיד ולא האמינו שאני נורא קטנה והראש שלי עובד מהר.

ש.: היו לך חברים בגן, או בביה"ס או בתיכון?

חברים תמיד היו לי.

ש.: מה ההורים שלך עבדו?

ת.: אבא תמיד עבד ביהלומים. היה לו תפקיד גבוה. תמיד היה יודע איך צריך ללטש אותם ואיך צריך לחתוך אותם. אימא גם עבדה ביהלומים. כשאני נולדתי הייתה לה מכונה בבית, והיא עבדה בבית בין ההנקות. אחר כך כבר לא.

ש.: למה היא הפסיקה לעבוד?

ת.: כשאחי נולד כבר היו לה שני ילדים לטפל וכבר לא הספיקה את העבודה.

ש.: הלכתם לגן או הייתם בבית?

ת.: לא זוכרת שהלכנו לגן.

ש.: הייתם חברים טובים?

ת.: אחי ואני היינו חברים מאוד טובים. הלכנו יד ביד, הוא היה הרבה יותר חכם ממני, וגם יותר חרוץ. הייתה תקופה שהוא עבר מבית הספר הציבורי לבית הספר שלי. גם הוא היה קורא הרבה. הייתה לו מחלה "סודית".

ש.: איזו מחלה סודית הייתה לו?

ת.: היה לו משהו בכבד. פעמיים היה שנה שלמה בבית החולים. זה כמובן לחץ מאוד את כל הבית, שאימא ואבא היו כל הזמן בדרך ל או בדרך מבית החולים. הם היו עצובים תמיד, ומודאגים. בתקופות בין הבית חולים אנחנו ישבנו באותה כיתה. בגרות עשינו ביחד, כשהיה זמן שלנו ללמוד בגרות ישבנו ללמוד. אחרי הבגרות הוא רצה ללכת ללמוד כלכלה ואני רציתי ללכת לעבוד להביא כסף הביתה. לא היה משהו שרציתי ללמוד.

ש.: היה חסר כסף בבית?

ת.: אף פעם לא היה מספיק ממש. עבדתי כמזכירה, הייתי מאוד טובה בשפות. מצאתי עבודה בבית חרושת לקונפקציה (בגדים). כשהתחלתי לעבוד שם לא ידעתי כלום. אפילו לא להדפיס במכונה. אז כל החודש הראשון רק ישבתי ללמוד להדפיס במכונה. במשך החודש הזה, על חשבונם, למדתי לכתוב במכונת-כתיבה. אחר כך גם קיבלתי עבודה יותר טובה, כי כבר ידעתי. התחלתי גם ללמוד שפות אחרי בית הספר התיכון, וגם קצרנות. למדתי את כל זה גם בארבע שפות נוספות, הולנדית, גרמנית, אנגלית וצרפתית. מהר מאוד גם זה לא הספיק והייתי צריכה ללמוד לרשום ב"שפה מסחרית". בצרפתית ממש התחלתי לקבל שיעורים, אני רציתי ממש להצטיין בשפות. קיבלתי משרה במקום שהייתי צריכה לכתוב הרבה מכתבים כאלה. אחר כך קיבלתי עבודה בשגרירות הצרפתית באמסטרדם. עבדתי שם שלוש שנים והתקדמתי יפה. התקדמתי גם עם השפה.

ש.: בת כמה היית אז?

ת.: עשרים. עבדתי שם בגיל 17 וחצי, אחרי בית הספר. עד 1940, כשפרצה המלחמה. הצרפתים ברחו כשהתחילה המלחמה, והשאירו הכול כמו שזה היה. אחר כך שמעתי שהייתה הטבה לאנשים שעשו משהו בשביל הולנד. הטבה שמקבלים על מנת שהגרמנים לא יגרשו אותי. כשהמלחמה התחילה השגריר הגרמני בא לעבוד במשרד שלנו והתחיל להכין רשימות של אזרחי הולנד. אני הבנתי שהם מתכננים לשלוח אנשים אל מחוץ למדינה, למרות שהולנד הייתה ניטרלית. הצלחתי להגיע למצב שממשלת הולנד הוסיפה אותי ואת הורי לרשימת מוטבים הולנדים שמחוסנים מהגליה. זה נשמע מאוד טוב בתיאוריה, אבל כבר אחרי 3 שבועות הגיעו הגרמנים ולקחו אותנו מהמחנה המועדף שלנו לברגן-בלזן, מחנה העבודה הגרמני. אבל גם בתוך מחנה העבודה הייתה לנו איזושהי עדיפות. וגם משם אף אחד מאיתנו לא נשלח למזרח, כשכבר התחילו לשלוח אנשים לטרזינשטאדט.

אחי נפטר כבר לפני המלחמה, הוא נפטר ב-1938. הורי כמובן היו המומים אחרי שאחי מת. כאילו החיים שלהם כבר לא היו שווים. אבל – כשהגיעה המלחמה והתחילו לקחת את כל החברים שלו, את כל הבחורות שאיש לא שמע מהם יותר, זה איכשהו נתן להם להתגבר על האבל שלהם. הם הבינו שאם לקחו את כל הבחורים הבריאים אז הוא בטח לא היה מחזיק מעמד. לי אישית כבר לא היו ממש חיים אחרי מותו כי כל האבל של הוריי נפל עלי. אחר כך היינו חמישה חודשים בטרזינשטאדט והיה לנו מאוד-מאוד קשה. ...היינו בשוויצריה. היינו שם במחנות שנקראו מחנות-מלון. אנחנו בעצם ייצרנו שם את כל הצרכים שלנו. שמעתי שהיית שם אפשרות לעבור למחנה עלייה, מחנה שהציונים הקימו על מנת ליצור קבוצות שאחר כך יעלו אותם לישראל. אני הייתי שם ארבעה-חמישה חודשים לפני כן, עשינו שם הכשרה, עבדנו בחקלאות.

ש.: וגרתם במלונות האלה כל הזמן?

ת.: לא. בהכשרה היינו במקום אחר לגמרי. ההורים שלי נשארו במחנה המלון, ואפילו בסוף המלחמה כשכל האנשים קיבלו אישור לחזור להולנד הורי נשארו שם כדי שיתאפשר להביא אותם ארצה "על חשבוני".

ש.: הם רצו לעלות לישראל עוד לפני המלחמה?

ת.: לא. אני רציתי. הם הגיעו ארצה פחות או יותר כשמרים נולדה. האחות של אא הייתה אימא של יצחק פימנטל, הם גרו אז בתל אביב. הורי הלכו לגור אצלה באותו בית. זה היה בית די גדול, והדוד שלי כבר לא היה בחיים. אחרי שהבית התפנה הם קיבלו אפשרות להצטרף לבית זקנים הולנדי שהיה גם כן בתל אביב. הייתה להם דירה קטנה בקומה חמישית, רק מטבח ומקלחת. חדר אחד ומרפסת. אז אימא קיבלה אירוע מוחי. לקחו אותה לבית חולים. היא הייתה במצב ביש עד שהגיעה לחוליות. היה לה כל כך הרבה כוח רצון ולאט-לאט חזר לה הכוח מה שבאירוע המוחי היא איבדה. היא התחילה קצת ללכת, התחילה אפילו לטאטא בתוך הבית. הם חיו איפה שגרו כל הסבים והסבתות שורה אחת אחרי הבתים שלנו (שיכון עולים). אימא מאוד התקדמה, היה לה כוח רצון עצום.

ש.: סבתא אולי תחזרי קצת לתקופה שאת עלית לארץ?

ת.: אני עליתי באנייה מבארי. זה היה לגמרי בקצה של איטליה. היינו למעשה העלייה האחרונה שעוד עלתה בעלייה לגאלית. אפילו בעלייה שלנו שהייתה מיועדת ל-500 אנשים לגאליים היו 800 אנשים בלתי-לגאליים. המצב היה זוועתי. במהלך כל הנסיעה, חמישה ימים היינו רק על הסיפון. למטה אי-אפשר היה להיות.

ש.: עלית עם האנשים שהכרת במחנה ההכשרה?

ת.: כן. לא רק. כי לא כל אנשי המחנה קיבלו רשות עלייה. לי היה אישור עלייה. היינו רק על הסיפון, שרנו ורקדנו, בקושי עצמנו עין במשך חמישה ימים. כבר בדרך שמענו שהאנגלים תופסים את האניות שמגיעות לארץ ושולחים אותן למחנות הסגר בקפריסין. אנחנו היינו אופטימיים בכל המאורעות האלה. לא רצינו לקבל את זה. יום אחד פתאום האנייה עמדה. אני הייתי בין הפסימיסטים הגדולים אז, על ידי כל מה שעבר עלינו. כי הבטיחו שזה יהיה ולא היה. אמרתי להם, עכשיו תראו איך שהביאו אותנו עד הנה וישלחו אותנו בחזרה לגרמניה. אבל מה היה? רב החובל שלנו היה ציוני מאוד גדול והוא רצה שנגיע לחיפה עם זריחת השמש. ובאמת היינו שם כל הלילה על הסיפון, חיכינו וחיכינו, עד שזרחה השמש והתחילה האנייה שוב לנסוע. כשהגענו ארצה היה צריך חותמת בשביל להעביר את הנוסעים הבלתי לגאליים ארצה. הגענו לעתלית, שם היה מחנה קליטה. שם האח של יצחק סלייפר, יוסף, היה מנהל המחנה והוא מיד לקח אותנו וסידר לנוכל לעבור.

ש.: כמה זמן הייתם בעתלית?

ת.: לא הרבה. שבועיים בערך. זה היה בשנת 1945.

לא ניתן לשמוע את ההמשך